

DERLEME SÖZLÜĞÜ'NDE GEÇEN
EN ESKİ TÜRKÇE KELİMELER

I

DOÇ. DR. AYSU ATA

Bu çalışmanın konusunu, Türk Dil Kurumu tarafından yayımlanan *Derleme Sözlüğü*'nde geçen en eski kelimelerin tespiti teşkil etmektedir. Burada "en eski" sıfatı ile Türk dilinin Orta Asya'da henüz siyasî ve kültürel bölünmelere maruz kalmadığı, nisbeten tek kol halinde gelişimini sürdürdüğü, VII ve XIII. yüzyıllar arasındaki birbirini izleyen Köktürk, Uygur ve Karahanlı dönemleri kastedilmiştir. Gerçi bu dönemlerde de XIII. yüzyıldan sonra meydana gelen bağımsız yazı dillerinin özelliklerini tespit etmek mümkün olmuş ve bu konuda pek çok çalışma yapılmıştır. Eski Türkçede ve *Divanü Lugat-it-Türk*¹ (DLT)'te Güney-Batı Oğuz Türkçesinin belirtileri ve Kaşgarlı Mahmud'un "Oğuzca" kaydıyla vermiş olduğu kelimeler değerli türkologlar tarafından ortaya konulmuştur².

Türk dilinin yukarıda sözünü ettiğimiz dönemleri (VII-XIII. yy), bazı türkologlar tarafından "Eski Türkçe" terimi ile de karşılanmıştır. Bugüne kadar gün ışığına çıkmış metinler doğrultusunda ve bunlar üzerinde yapılan metin-sözlük çalışmaları ile bu dönem yazılı Türk dilinin söz varlığı hemen hemen ortaya

¹ B. Atalay, *Divanü Lûgat-it-Türk Tercümesi I-III, IV. Endeks*, Ankara 1940-1943.

² C. Brockelmann, "Mahmud Al-Kaşgari über die Sprachen und Stamme der Türken im XI. Jahrhundert, *Körösi Csoma Archivum* Bd. I (1921), s. 26-40; T. Banguoğlu, "Oğuzlar ve Oğuzeli Üzerine", *TDAY* 1959, s. 1-26; "Oğuz Lehçesi Üzerine", *TDAY* 1960, s. 23-48; R.R.Arat, "Anadolu-Türk Yazı Dilinin Tarihi İnkişafına Dair", *V. Türk Tarih Kongresi*, Ankara 1960, s. 228; Z. Korkmaz, "Eski Türkçedeki Oğuzca Belirtiler", *Birinci Türk Dili Bilimsel Kurultayı*, 1972, (Ankara 1975), s. 433-446; "Kaşgarlı Mahmut ve Oğuz Türkçesi", *Türk Dili (Divanü Lûgat-it-Türk Özel Sayısı)*, S.253 (Ekim 1972), s.3-19.

konulmuştur diyebiliriz. Ayrıca etimolojik sözlük çalışmaları ile de bu kelimelerin tarihî gelişimleri, çağdaş Türk dillerindeki yansımaları bir bakıma tespit edilmiştir. Örneğin; Clauson, *An Etymological Dictionary of Pre-Thirteenth Century Turkish*³ (EDPT) adlı etimolojik sözlüğünde XIII. yüzyıla kadarki Türk dilinin yazılı metinlerinde geçen kelimeleri ele alırken bunların çağdaş Türk dillerinden Güney-Batı Oğuz grubuna dahil olan Osmanlıca ve Türkiye Türkçesi ile tesbitini *Tanıklarıyla Tarama Sözlüğü* ve *Söz Derleme Dergisi*'ni esas alarak yapmıştır. 1932-1934 yılları arasında yapılan derlemelerle ortaya konulmuş olan 6 ciltlik *Söz Derleme Dergisi*, 1952-1959 yıllarında yapılan ikinci bir derleme faaliyeti ile tamamlanmış ve bu çalışmaların sonucunda 12 ciltlik *Derleme Sözlüğü* yayımlanmıştır. Böylece Clauson'un eski Türkçe kelimeleri incelerken çağdaş Türk dillerinden Türkiye Türkçesi için karşılaştırmalarda esas aldığı eser, 1963-1982 yılları arasında yapılan yayımlarla mükemmel halini almıştır. Yine XIII. yüzyıldan itibaren Türkiye Türkçesi ile yazılmış 160 eserin taranması ile 1943-1957 yılları arasında 4 cilt olarak yayımlanan *Tanıklarıyla Tarama Sözlüğü*, sonradan yapılan daha kapsamlı bir tarama faaliyeti ile 1963 ve 1972 yılları arasında yayımlanan 6 ciltlik *Tarama Sözlüğü*'ne yerini bırakmıştır.

*Drevnetyurkskiy Slovar*⁴ (DTSI.) da eski Türkçe dönemine ait söz varlığını kapsayan diğer bir sözlüktür.

Ayrıca, E.V. Sevortyan, *Etimologičeskiy slovar' tyurkskix yazıkov*⁵ (ESTJa.) adlı sözlüğünde eski ve yeni Türk diyalektlerinde yaşayan ortak Türkçe sözler yer almaktadır. Bu sözlüğün ilk iki cildi 1974 ve 1978 yıllarında yayımlanmış, Sevortyan'ın 1978'de vefatı ile diğer üç cilt çalışma arkadaşları ve öğrencileri tarafından baskıya hazırlanmıştır. Bu sözlük henüz tamamlanmamış olup l-s ve t-ş harfleri ile başlayacağını öğrendiğimiz son iki cildi eksiktir.

³ Oxford 1972.

⁴ V.M. Nadelyaev, D.M. Nasilov, E.R. Tenişev, A.M. Şerbak, *Drevnetyurkskiy Slovar*, Leningrad 1969.

⁵ I, Moskva 1974; II, Moskva 1978; III, Moskva 1980; IV, 1989; V, 1997.

Bu çalışmada bugün Türkiye Türkçesi yazı dilinde kullanılmayıp halk ağzında yaşayan kelimelerin eski Türkçe ile ilgisini kurmada esas aldığımız diğer bir sözlük de Eren'in etimolojik sözlüğü⁶ (TDES)dür.

“Anadolu Türkçesinin Tabakalanışı”⁷ adlı yazısında *Anadolu Türkçesi için en mühim tarihî olay Türklerin Anadoluya gelmesi ve yerleşmesidir ve Anadolu Türkçesinin esas tabakası Türklerin Anadoluya gelip yerleştikleri anda kullandıkları dildir. Hemen söylemek lazımdır ki Oğuzların o zaman konuştukları Türkçe tarihsiz bir dil değildi, kendi tarihi gelişmesi neticesi oldukça kompleksleşmişti. Türklerin eski komşuları olan Toharlardan, Mogollardan alınmış kelimeler vardı, bilhassa kuvveli İran kültür tesirleri ve İslamlaşma devresinin yadigârı olan Arapça unsurlar boldu...* diyerek Anadolu Türkçesinin ortaya çıkışını yedi tabakada değerlendiren A. Tietze, yukarıdaki açıklamaları doğrultusunda esas tabakayı Türklerin Anadoluya beraberlerinde getirdikleri dile ayırmıştır.

Tietze'nin de dediği gibi bugün Anadolu ağızlarında Mogolca, Arapça, Farsçadan ve diğer pek çok dilden alıntı kelimeler vardır. Ve bu alıntı kelimeler üzerinde değerli çalışmalar yapılmıştır. Bu konuda özellikle H. Eren'in “etimoloji araştırmaları” ve “etimolojik sözlüğe katkılar” başlıklı yazıları ve Tietze'nin çalışmaları kayda değer⁸.

⁶ H. Eren, *Türk Dilinin Etimolojik Sözlüğü*, Ankara 1999.

⁷ *Bilimsel Bildiriler 1957*, s. 71-76.

⁸ G. Meyer, *Türkische Studien I. Die griechischen und romanischen Bestandtheile im Wortschatze des Osmanisch-Türkischen*, Wien 1893; A. Caferoğlu, “Azerbaycan ve Anadolu Ağızlarındaki Moğolca Unsurlar”, *TDAY* 1954, s.1-11; H. Eren, “Anadolu Ağızlarında Rumca, İslavca ve Arapça Kelimeler”, *TDAY* 1960, s. 295-371; A. Tietze, “Griechische Lehnwörter im Anatolischen Türkisch”, *Oriens* 8 (1955), s.204-257; “Slavische Lehnwörter in der türkischen Volkssprache”, *Oriens* 10 (1957), s.1-47; “Direkte Arabische Entlehnungen im anatolischen Türkisch”, *Mélanges Jean Deny*, Ankara 1958, s. 255-333; “Einige weitere griechische Lehnwörter im anatolischen Türkisch”, *Németh Armağanı*,

Biz ise çalışmamızda Türkiye’de halk ağzından yapılan derlemelerle oluşturulan *Derleme Sözlüğü*’nde geçen VII-XIII. yüzyıla ait kelimeleri ortaya koyarak VII. yüzyıldan başlamak sureti ile XX. yy. arasındaki dil bağıni kurmaya çalıştık. Bunu yaparken bu kelimelerin XIII. yy’dan sonra Türkiye Türkçesi ile yazılmış metinlerde geçip geçmediğini de *Tarama Sözlüğü*’ndeki tespitlerimizle ortaya koyduk. Ele alınan her kelime için VII ve XIII. yy’a ait metinlerden birkaç örnek vererek bu kelimelerin eski Türkçe dönemi sözlüklerinde ve etimolojik sözlüklerde geçtiği sayfa numaralarını vermekle yetindik.

Bu karşılaştırmada kelimelerin anlam ve yapı bakımından aynı olması esas kuralımız olmuştur.

1. aba, apa

DS I:1 **aba** [apa (III)-2]⁹ “2. anne. (krş. DS I:5 abaç “annesi gibi, annesine çeken, annesi ahlâkında”, abacık “anne”)

TS 1:1 **aba**: 1. anne.

DLT IV:1 **aba** “ana” (Oğuzca). Ayrıca DLT IV:30 **apa** “ana” (Karluk Türkmenlerince).

Kelime Orhon yazıtlarında¹⁰ eçü **apa** şeklinde “ata, ecdat” anlamında geçmektedir: KT D1 *eçüm apam bumın kağan iştemi kağan olurmuş*. Kelimenin “ata, ecdat” anlamı ile ilgili olduğunu düşündüğümüz DS sözlüğündeki bir varyantı da:

DS I:282 **apa** (III) “1. ağabey.”

DS V:1763 **epe** (I) “[ede (I)-2] 2. baba.”

apa Kutadgu Bilig’de “insan” anlamı ile geçmektedir: KB¹¹ 3653 *buzulğay ajun barça kalğay kuruğ / apa oğlanı barça kesgey uruğ*. [EDPT 5 aba / apa / ebe / epe, DTSI. aba I, ESTJa. I:54 ve 158]

Ankara 1962, s. 373-388; “Persian Loanwords in Anatolian Turkish”, *Oriens* 20 (1967), s. 125-168.

⁹ Yong-Song Li, *Türk Dillerinde Akrabalık Adları*, Simurg 1999, s.108.

¹⁰ T. Tekin, *Orhon Yazıtları*, Ankara 1988.

¹¹ R.R. Arat, *Kutadgu Bilig I. Metin*, Türk Dil Kurumu Yayınları:458, Ankara 1979.

2. açığ

DS I:46 acığ (I) "1. öç, intikam, kin, garaz, 3. keder, kahır." (krş.

DS I:48 acık (II) [acığ, açuv] 1. keder, ıstırap, elem, 3. hiddet, gazap, öfke, 6. sıkıntı, eziyet.)

TS I:4 acığ (acığ, açuğ) "acı, dert, ıstırap."

Eski Türkçede "sıkıntı, keder, eziyet, öfke" anlamlarında geçmektedir: TT¹² I:179-180 *iltin kıantın açığ bolur*, TT IV:B26 *açığ emgek emgenmişte ökünser-biz ne tusu bolğay*, U¹³ III 55:10 *türlüg açığ ağığ bar*, KB 4204 *kalı teñrilik iş tutunsa özün / yükin yüd açığ kıлма түгме yüzün*.

[EDPT 21 açığ (?acığ), DTSI. 4, ESTJa. I:89 acı]

3. adaş¹⁴

DS I:64 adaş "1. dost, arkadaş, 2. kardeş, kardeş edinilmiş olan."

Bu kelime bugün Türkiye Türkçesi ve diğer bazı Türk dillerinde olduğu gibi "aynı isimde olan" anlamında değil Türk dilinin en eski yazıtlarından olan Yenisey yazıtlarında da "dost" karşılığı kullanılmıştır: *altmış er adaşingız ilig er edgü eşingiz*¹⁵. Ayrıca:

TT VIII B:4 *eş adaş bolmak*; U III 33:16-18 *kaşaş yegen taşay adaş böşük edgü ögli kim bar erser*, KB 3485 *kaşaş sen tilese yime tut adaş / adaşlı kaşaşlı ikigün tudaş*, DLT IV:5 *adaş* "arkadaş, dost".

[EDPT 72, DTSI. 9, ESTJa. I:203 atdaş]

4. ağ-

DS I:102 ağmak "2. aşmak, 10. yükselmek, yukarı çıkmak."

TS I:49 ağmak "1. çıkmak, yükselmek."

¹² W. Bang, A. von Gabain, *Türkische Turfan-Texte I*, Berlin 1929; *TT II*, Berlin 1929; *TT III*, Berlin 1930; *TT IV*, Berlin 1930; *TT V*, Berlin 1931. A. von Gabain, R. R. Arat, *TT VI*, Berlin 1934; R.R. Arat, W. Eberhard, *TT VII*, Berlin 1936; A. von Gabain, *TT VIII*, Berlin 1954; A. von Gabain, W. Winter, *TT IX*, Berlin 1958; A. von Gabain, *TT X*, Berlin 1959.

¹³ F.W.K. Müller, *Uigurica I*, Berlin 1908; *U II*, Berlin 1911; *U III*, Berlin 1922; *U IV*, Berlin 1931.

¹⁴ A. İnan, " 'Adaş' ve 'Sağdıç' Kelimelerinin En Eski Anlamları ", *Türk Dili-Belleten*, Seri:III, No:1, s.43-47.

¹⁵ H.N. Orkun, *Eski Türk Yazıtları*, TDK Yayınları:529, Ankara 1986, s.546.

BK D37 *yışka ağdr*, TT III:58 *ağmak inmek ajunlarığ körgittiñiz*, KB 1959 *uruğ eđgü bolsa er eđgü toğar / er eđgü bolup ötrü törke ağar*, DLT I:173 *ol tağka ağdı*.

[EDPT 77, DTSI. 16, ESTJa. I:68]

5. ağdı ~ ağduğ

DS I:87 ağdı (I) “1. yaramaz, sırnaşık, münasebetsiz, densiz, nâdan, 2. ters, aksi, 3. yanlış, değişik, 4. hatalı, kusurlu, 5. yakışksız, yersiz.”

TS I:31 ağduğ (ağdı) “karışık, bozuk, kusurlu, fena, ters, aksak.”

KP 56:4 *men yañı ağduğ bitkeçi*; DLT IV:9 ağduğ “bozuk, belirsiz, değişik”, ağduğ kişi “kim olduğu belli olmayan sığıntı adam.”

[EDPT 80, DTSI. 17]

6. ağır

DS I:90 ağır (I) “3. kıymetli eşya, para, 2. itibarlı, hatırı sayılır.”

“değerli, kıymetli” anlamlarında: BK D2 *ağır törüg*; KB 1281 *ağır tut negü erse yarlıkların / ağır ılğa teñri bu kün hem yarın*; DLT I:52 *ağır neñ*. (krş. DLT IV:10 *ağırlığ kişi*, *ağırlığ*, *ağırla-*, *ağırlal-*, *ağırlan-*)

[EDPT 88, DTSI. 19, ESTJa. I:85]

7. ağırşak ~ ağırşak

DS I:92 ağırşak “1.kağrı, arabalarında tekerlekler üstüne konulan ağaçların gerdirilmesi için kullanılan parça, 2. el değirmeninde iki taş arasına yatay olarak konulan tahta veya demir.”

TS 42 ağırşak “iplik eğrilecek iğe takılan tahta yuvarlak.”

DLT IV:13 ağırşak “ağırşak.”

[EDPT 92 ağırşak “spindle whorl, millstone”, DTSI. 24 ağırşak (oğurşak), TDES 4]

8. ağlak

DS I:101 ağlak “1. ıssız, تنها, boş.”

U III 63 kodı tüşüp ağlak yirte ol tiş[i]; DLT I:11 ağlak “ıssız, çorak, oturulmayan yer, boş.” (DLT ağla-, ağlat-)

9. ağna-

DS I:106 ağnamak “1. hayvanlar toprakta yatıp yuvarlanmak, 2. balık kendine has hareketler yapmak.” (krş. DS I:105 ağnak “1. at, eşek gibi hayvanların debelendikleri tozlu, topraklı yer.”)

KP¹⁶ 58:7 *balıkça ağnayı*, KB 79 *elik külmiz oynar çiçekler üze / sıgun muygak ağnar yorır tip keze*, DLT I:289 *at ağnadı*.

[EDPT 87, DTSI. 22, ESTJa. I:75]

10. *ağrık ~ ağrığ*

DS I:110 *ağrık* (II) "1. ağrı, sancı, yel, 2. hastalık." (krş. DS I:391 *avruk* (III) "hasta")

TT VII 40:56 *ağır ig ağrığ*; U III 38:34 *et özinteki ağrığı tegigi sönüp*, AY¹⁷ 590:17 *ağrığ tegig ig toğa ağıra bilser*, KB 2147 *beğük iş buğun başlamağı ağır / baş ağrığ bile tutçı emgek tegir*, DLT IV:12 *ağrığ "ağrı"*.

[EDPT 90, DTSI. 22, ESTJa. I:87]

11. *ağrık ~ ağruk*

DS I:109 *ağrık* (I) "1. eşya, yük, yolculukta önden gönderilen eşya, ağırlık." (krş. DS I:317 *arık*, *arık* (III), DS I:391 *avruk* (II))
TS I:56 *ağruk* (*ağrık* II) "ağırlık, eşya, ev eşyası."

KP 68:3 *ağruk bultı* "ağır bir yük görerek"; DLT IV:12 *ağruk* "pılı pırtı, ağırlık, yük".

[EDPT 90, DTSI. 23]

12. *ağu*

DS I:114 *ağu* (I) "1. zehir." (krş. DS I:114 *ağulamak* "zehirlemek", DS I:394 *avu* "zehir, ağı"; DS I:395 *avulamak* "zehirlemek")

TT II 16:13 *ağusı küçedip*, KP 38:4 *ağu tınr*, DLT III:339 *ağız içre ağu sağdı* (krş. DLT IV:13 *ağulamak* "ağılamak".)

[EDPT 78, DTSI. 24, ESTJa. I:67 awı]

13. *ağuz*

DS I:115 *ağuz* "yeni doğmuş bir hayvandan ilk günlerde sağılan, koyu yapışkan süt, ağız." (krş. DS I:272 *anız aňız* (IV); I:433 *âz*, *az* (II))

TS I:59 *ağuz* [*ağız* (III)] "doğuran hayvanın ilk sütü."

¹⁶ J.R. Hamilton, *Budacı İyi Kalpli Prens Masalının Uygurcası*, (Çeviren:E. Korkut, İ. Birkan), Ankara 1998.

¹⁷ C. Kaya, *Uygurca Altun Yaruk*, Ankara 1994.

DLT I:55 *ağuj*: *ağız, inek veya koyun doğurduktan sonra ilk gelen süt. Bu kelime (z) ile (j) arasında söylenir; (z) ile de yazılabilir.*

[EDPT 98 *ağuj* / *ağuz*, DTSI. 24, TDES 5 *ağız* II]

14. *ahtar-*

DS I:134 *ahtarmak, ahtar-mak* (I) [*aħdarmaħ-2*] “karıştırmak, alt üst etmek, çevirmek.”

TS I:67 *ahtar-mak* [*aktarmak, akdarmak, aġdarmak*] “1. yere sermek, devirmek, altetmek, yenmek, 2. altını üstüne getirmek.”

U I 14:5 *tavgaç tılın-dın ikileyü türk tılınça ahtar-mış*, U II 4:10 *ahtar-u toñdaru tegzinürler*, DLT I:219 *ol yer axtardı, tüpi yıgaçığı axtardı*. Bk.

DLT IV:13 *ağtar-* “aktarmak, devirmek; yenmek.”

[EDPT 81 *ağtar-* / *axtar-*, DTSI. 23 *ağtar-*, ESTJa. I:73 *agdar-*]

15. *al* I

DS I:165 *al* “hile, tuzak.”

TS I:79 *al* “hile.”

U II 48:15 *al altağı üze*, TT VI 58:20 *al çeviş*, KB 2226 *bitip koğmasa erdi bilge bitig / saķışķa negü erdi al yañ itig*, DLT I:63 *awçı neçe al bilse ağığ ança yol bilir*.

[EDPT 120, DTSI. 31, ESTJa. I:126]

16. *al* II *krş. alın*

DS I:166 *al* (III) “ön, ön taraf.” (krş. DS I:225 *allı* “ileri, ön.”)

TT I:130 *beg tamğası eligiñde ornağlığ orun alıñta*, M¹⁸ III 37:5 *su v kum alıña [i]linser*.

[EDPT 121, DTSI. 32 *al* (III)]

17. *ala*

DS I:166 *ala* (I) “1. siyahla beyaz karışık renk, siyahlı beyazlı, 7. açık al, doru ile al arası bir at donu.” (krş. DS I:182 *ala düşmek* (I) “3. vücut veya yüz leke olmak.”)

TT VII 23:5 *ķavķın ķılıp ala kişige sürtser alası kiter*, DLT IV:18 *ala* “ala, alaca; ala tenli kişi ki bir çeşit deri hastalığından vücudunda alacalar olur, apraşlık”, DLT I:81 *ala at: alaca renkli, ala kır at*.

[EDPT 126, DTSI. 32, ESTJa. I:129]

18. *alacık ~ alaçu*

¹⁸ A. von Le Coq, *Türkische Manichaica Aus Chotscho III*, Berlin 1922.

DS I:178 **alacık** [alacuk-1] “1. üzeri dal veya hasırla örtülen çoban evi, tarla, bostan, bağ kulubesi, çardak, 2. çul veya keçeden yapılan çadır.”

TS 83 **alacuk** (alacık, alaçık, alaçuk) “göçebe çadırı.”

U III 6:2 *Hariçandri tegin alaçu tuşında yoriyur erken*, DLT IV:18 **alaçu** “alaçuk, çadır.”

[EDPT 129 ala:çu, DTSI. 33, ESTJa. I:130 alacık, TDES 7 alaçık]

19. **alañ**

DS I:194 **alan**, **alañ** “1. açıklık, düzlük yer, 3. orman içindeki düz ve ağaçsız yer, 5. kır ova.” (krş. DS I:197 **alanyazı** “göz alabildiğine geniş düzlük ova”; DS I:424 **aylan** [aylak (V)] “1. açıklık, meydan.”)

DLT IV:18 **alanğ** “alan, düz ve açık yer”; **alanğ yazı**: “düz ova.”

[EDPT 147, DTSI. 33, ESTJa. I:134 alan]

20. **alar-**

DS I:198 **alarmak** (I) “1. kızarmak”; (II) “gözleri açarak dik dik bakmak.”

DLT IV:18 **alar-** “kamaşmak –göz-; kızarmak, al olmak.” (krş. DLT IV:18 **alart-** “belertmek –göz-, yan bakmak.”).

[EDPT 150, DTSI. 34, ESTJa. I:146]

21. **alda-**

DS I:209 **aldamak** “aldatmak, kandırmak.” (krş. DS I:209 **aldak buldak**, **aldanç**; DS I:210 **aldauk**, **aldaukçu**)

TS I:93 **alda-** “aldatmak, kandırmak, oyun etmek.”

TT I 8:26 *allıg çevişlig kişiler aldayu turur*, DLT I:472 *kuğruk katıg tügdümüz / teñrig üküş ögdümüz / kemşip atıg tegdimiz / aldap yana kaçtımız.*

[EDPT 133 alta-, DTSI. 34 alda-, ESTJa. I:127]

22. **alık, aluk ~ alıg**

DS I:217 **alık** (II) “1. düzensiz, tertipsiz, 3. sözünde durmayan, yalancı, döneç.” (krş. DS I:234 **aluk** (II) “2. alık, aptal, sersem.”)

DLT IV:19 **alıg** “kötü, fena, alık (Oğuzca ve Kıpçakça)”; DLT I:384 *bardı eren konuğ bulup kutka sağar / kaldı alıg oyuğ körüp ewni yıkar.*

[EDPT 135, DTSI. 35, ESTJa. I:146]

23. alın

DS I:219 alın "karşı, karşı taraf."

DLT I:78 *alın "insanın karşısına gelen yer, cephe."*

[EDPT 147, ESTJa. I:146]

24. alq-

DS I:223 alkmak "yok etmek, tüketmek."

TT V 6:41 *sakınç kılu alksar*, KB 5404 *sini alқтаçı bu et öz tatğı ol / et öz kılkı barça saña katğı ol*, DLT IV:20 alq- "bozmak, mahvetmek, yiyip bitirmek, batırmak." (krş. DLT IV:20 alqın-, alqış-)

[EDPT 135, DTSl. 37]

25. alqış

DS I:223 alqış "hayır dua, iyi dilek"; alqış etmek [alqış vermek] "dua etmek, iyi dileklerde bulunmak." (krş. DS I:312 arhış "1. dua.")

TS I:106 alqış "medih, sitayış, dua."

U I 6:16 *ögmek alqış ötündiler*, M I 27:11 *esengü alqış*, KB 1802 *yana ma ay ilig ata alqışı / oğulka tegir ol sewinçi tuş*, DLT IV:21 alqış "alqış, öğme"; DLT I:97 *ol begke alqış bér di*.

[EDPT 137, DTSl. 39, TDES 9]

26. alma

DS I:226 alma "1. elma."

TS I:108 alma "elma."

DLT IV:21 alma "elma (Oğuzca)."

[EDPT 146, DTSl. 35, ESTJa.I:138]

27. anaç

DS I:246 anaç (V) "huy ve şekil bakımından anneye benzeyen";

TS I:247 anaç yapılı "annesinin huyunda olan."

U III 9:2 *anaçım-a birök*; DLT IV:24 anaç "küçükken büyük bir anlayış gösteren kız; anacık."

[EDPT 172 anaç "dear mother", DTSl. 43]

28. anarı ~ añaru, naru

DS I:252 anarı (III) "1. itibaren, -den beri (yer ve zaman hkk.), 2. -den doğru, yönünden, tarafından, 4. karşı taraf, karşı yaka, 5. öteye, öte taraf, öte."

TS I:123 añaru (añarı) "öte, ileriye doğru, o bir taraf."

Tuny¹⁹. *öñre kağangaru sülelim temiş añaru sülemeser*; DLT I:352 *munda naru keslinür*; DLT IV:418 *naru* “bir taraf, yan, bir yana; nere, nereye.”

[EDPT 190 *añaru* / *iñaru* / *ınaru*, DTSl. 46 *añaru*, ESTJa. I:157]

29. *andan*

DS I:258 *andan* (I) “1. mademki, sonra, bakalım, 2. ondan.”

DLT IV:24 *andan* “ondan, ondan sonra (Oğuzca)”; DLT I:108 *andan üstün*, I:109 *andan aydım* “ondan sonra söyledim”.

[EDPT 177 *andan* / *andın*, DTSl. 44]

30. *andız ~ añduz*

DS I:260 *andız* (I) [*anduz* (II)] “5. zararlı bir ot, 6. kırlarda yetişen yabancı bir otun kökü olup sütü olamayan inek, koyun gibi hayvanlara yedirilir, 7. kırdan yetişen bir çeşit ot ki nezleyle karşı kökü toz haline getirilip buruna çekilir.”

TS I:149 *anduz* (*andız*) “kökü ilaç olarak kullanılan bir bitki, raziyane.”

DLT IV:26 *añduz* “*andız*, bu otun kökü çıkarılarak atın karnı ağrıdığı zaman tedavi edilir”; DLT I:115 *añduz bolsa at ölmes*.

[EDPT 178, DTSl. 47, ESTJa. I:150 *andız*]

31. *anğa, inğa*

DS I:262 *anga* (I) “ahmak, sersem, akılsız, dangalak, angıt.”

KB 2064 *bularda eñ inğa bu arkuğ kılinç / bu arkuğ kılinçliğ ne muñluğ erinç*, DLT IV:25 *anga* “değersiz, kıymetsiz”; DLT I:128 *anga er: değersiz adam*.

[EDPT 183 *inğa*, DTSl. 45 *anga*, ESTJa. I:155]

32. *angıt- ~ añıt-, eñit-*

DS I:267 *angıtmak* “şaşırmak, aptallaşmak.” (krş. DS I:271 *anıtmak, añıtmak*)

DLT IV:27 *añıt-* “şaşırtmak.²⁰” (krş. DLT IV:182 *eñ-* “şaşmak”; *eñit-* “şaşırtmak”; *eñtür-* “işinde şaşırtmak, dandırmak”). *eñ-* şekli için krş:

¹⁹ T. Tekin, *Tunyukuk Yazıtı*, Ankara 1994.

DS V:1756 engiteng olmak [engi bengi olmak] “şaşmak, şaşa kalmak”, DS I:1758 eñi yeñi “şaşma bildirir ünlem.”

TS III:1476 eñü yañu “mütehayyir, şaşırması”; eñü yañu olmak “mütehayyir olmak, şaşırarak, şaşmak.”

[EDPT 179 eñit-, DTSl. 175 eñit-, ESTJa. I:155]

33. añız

DS I:271 anız, añız “1. ekinin biçildikten sonra tarlada kalan köklü sap kısmı.”

TS I:159 añız (I), (añuz) “biçilen ekinin tarlada kalan dip kısmı.”

DLT IV:27 anğız.

[EDPT 191 añız, DTSl. 47, TDES 13]

34. añla-

DS I:275 añlamak (II) “anlamak, idrak etmek.” (krş. DS I:274 anlak “anlayışlı.”)

TS I:161 añlamağ “telakki etmek.”

U I 8:16 *añlap bilip korqup töpün tüşüp*, KB 4025 *köñülke kirür mü sözüñ tñlayın / özüm öğrenür mü anı añlayın*, M I 26:14 *köni kertü añlağ törülüg*, DLT IV:27 anğla- “anlamak (Oğuzca).”

[EDPT 186, DTSl. 47, ESTJa. I:153]

35. anuğ

DS I:281 anuk (II) [anık (II)] “hazır, mevcut, var.”

TS I:153 anık “mevcut, hazır.”

U III 28:16 *tınlağalı anuğ turur biz*, KB 1323 *ölümüğ unıtma anuğ tur saqın / özününi unıtma túbüñke baqın*, DLT IV:29 anuğ “hazır.” (bk. DLT IV:29 anu-, anuğla-, anuğluk. krş. DS I:271 anıtlamak, añıtlamak “2. bir işe girişmek, yapmaya hazırlanmak.”)

[EDPT 182, DTSl. 46, ESTJa. I:151]

36. ar-

DS I:328 armak, ārmak (I) “güçsüz kalmak.” (bk. DS I:320

arımak (I) “yorulmak”; DS I:324 arıtmak (II) “yormak”; arıtmak

²⁰ R. Dankoff, J. Kelly, *Compendium of the Turkic Dialects III*, Sources of Oriental Languages and Literatures: Turkish Sources VII, Harvard 1985, s. 24: eñit- [hayyara].

“bir başkası tarafından yorulmak”; DS I:311 *argın* (I) “yorgun, zayıf, bitkin”; DS I:315 *arığan* “yorgun, çabuk yorulan.”)

TS I:224 *armak* “yorulmak, yorgun düşmek.” (bk. TS I:205 *arımak* “yorulmak, zayıflamak.”)

İrk B. 35 *er süke barmış yolta atı armış*, KB 3702 *tilek birle maîsa kişi ârzulap / arıp yolda kalmaz tilekin ulap*, DLT I:172 *er ardı*.

[EDPT 193, DTSI. 50, ESTJa. I:160]

37. arduç ~ artuç

DS I:307 *arduç* (I) “ardıç.”

TT I 165 *artuç söğüt butıķı yüz türlügin ırğalur*, DLT I:424 *tamğa suwı taşra çıkıp tağığ öter / artuçları tegre ünüp tizgin yeter*.

[EDPT 204 artuç (?arduç), DTSI. 57, TDES 16 ardıç]

38. arığ

DS I:314 *arığ* (I) “1. [arı (I)] temiz, tertemiz, saf, iyi.”

TS I:198 *arık* (I) (arı) “temiz, pak, saf.”

TT III 20:164 *arığ yollarda yorıp*, TT V 6:22 *arığ süzük altun öñlög*, TT VII 40:18 *arığ ıduķ*, AY 134:14 *arığ turuğ* (krş. DS I:313 *arı duru*); AY 144:15 *arığ silig* (krş. DS I:313 *arı sili*); KB *yana kıoptı yundı tarandı arığ / namâz kıldı virdin okıdı arığ*, DLT I:63 *arığ neñ*.

[EDPT 213, DTSI. 51, ESTJa. I:184 arı]

39. arık

DS I:314 *arık* (I) “1. su yolu, ark, 2. dere, çay.” (bk. DS I:318 *arıklamak*)

TS I:201 *arık* (III) “su cedveli.”

DLT I:65 *ağılđa oğlaķ tuğsa arıķda otı üner*. (bk. DLT IV:33 *arıklan-*)

[EDPT 214, DTSI. 52, ESTJa. I:187, TDES 17 ark]

40. arın-

DS I:321 *arınmak* (I) “1. temizlenmek, yıkanmak.”

TS I:205 *arınmak* “temizlenmek.”

AY 141 *ol antağ ağır ayığ kılınçlarındın arınmak tileser*, KB 3522 *apa uçmaķ içre yidi kör evin / arınğu kılındı bu dünyâ evin*, DLT I:201 *er arındı*.

[EDPT 235, DTSI. 52]

41. arġalan-

DS I:325 arġalanmak "güvenmek." (bk. DS I:325 arkacı "2. koruyucu.")

DLT IV:35 arġalan- "arka -yani yardımcı- sahibi olmak." (bk. DLT 34 arġa "sıkıntılı anlarda yardım eden kişi, yardımcı.")

[EDPT 220, DTSI. 54]

42. arġaş-

DS I:326 arġaşmak "birbirine arka çıkmak, yardımcı olmak, yardımlaşmak."

TT VIII C11 arġaşmak üze, DLT IV:35 arġaş- "yük yüklemekte yardım etmek"; DLT I:237 alplar arıġ alġışur / küç birle ġılıp arġaşur / bir bir üze alġaşur / eġgermedip oġ atar.

[EDPT 218, DTSI. 54]

43. arkurī, arkırı, arkuru ~ arġuru

DS I:327 arkurī "aykırı, ters." (DS I:327 arkırı (II) "çarpık, çapraz, aykırı.")

TS I:221 arġuru (arkurī, arkırı) "iġri, yan üstü, tersine, aykırı, yanlamasına, karşı, ters."

TT VII 27:15 ġunġuyllarnıñ ġarnında oġul arġuru turup toġuru umasar, AY 133:20 üstün altın arġuru turġuru aġtarılı toñtarılı evrilü tevrilü.

[EDPT 219, DTSI. 55]

44. arpaġan

DS I:330 arpaġan "yabani arpa." (bk. DS I:330 arpa (I))

DLT IV:36 arpaġan "arpaya benzer başaġı bulunan, evini bulunmayan bir bitki." (krş. DLT IV:36 arpa)

[EDPT 200, DTSI. 53, TDES 19]

45. artıl-

DS I:335 artılmak "birinin üstüne kapanmak, çullanmak."

DLT I:244 taġar eşyek üze artıldı. (bk. DLT IV:38 artın-).

[EDPT 209, DTSI. 57]

46. aruġ

DS I:337 aruk (I) [arik (II)] "1. zayıf, cılız, sıska" (bk. DS I:317 arıklamak (II))

TS I:241 aruk [arik (II)] "zaif, cılız."

KP 55:4 siz aruġ siz, DLT IV:33 aruġ "zayıf, cılız (Oġuzca)."

[EDPT 214, DTSl. 58, ESTJa. I:161]

47. asıg

DS I:342 asıg [ası (III), asıg, asık, assı (II)] "fayda."

TT III 123 *asıg tusu kıltıñız*, M I 34 *maña ol kişi asıg bolğay*, KB 2893 *boğuzuğ küdezse başıña asıg / asıg az yise bu ağızğa tatıg*, DLT I:13 *ış yarağında sart asıgında*.

[EDPT 244, DTSl. 60, ESTJa. I:196 ası]

48. asra

DS I:347 asra "aşağıda."

TS I:246 asra "öte, karşı taraf, alt, aşağı, ileri."

KT D1 *üze kök teñri asra yağız yer*, KB 4527 *yime eđgü tutğil elig asrağıg / yigü içgü birgil bütür oprakıg*, DLT IV:41 asra "alt, aşağı."

[EDPT 250, DTSl. 61, ESTJa. I:196]

49. ast

DS I:347 ast (II) "alt."

DLT 41 *astın "aşağı, alt"*; KB 18 *kiğın öñdün ermez ne soldın oñun / ne astın ne üstün ne otru orun*.

[EDPT 250 ast, DTSl. 61, ESTJa. I:195]

50. aş-

DS I:256 aşamak (I) "yemek yemek." (bk. DS I:352 aş etmek "yiyecek, yemek"; DS I:360 aşlık (II) "buğday, mısır gibi tahıl, bunlardan yapılan çorbalık, bulgur gibi yemeklikler", DS I:351 aşat-; krş. TS I:264 aşat- "doyurmak, yedirip içirmek.")

KP L:5 *yetti kün lölär tapagın uduğın aşadı "yedi gün boyunca, ejderhaların tapınması ve saygı göstermesi sayesinde yedi içti"*; TT V 45 *kértgünç erser nomluğ tatıgıg aşağıuluk elig erür*, KB 1553 *yir öpti kör ögdülmiş aydı ilig / uzun kiç yaşağıl aşayu ilig*, DLT III:253 *er aş aşadı*. (bk. DLT IV:42 aş "yemek, aş"; DLT IV:43 aşlık "yemeklik; buğday (Oğuzlarca)"; DLT IV:43 aşat-)

[EDPT 256, DTSl. 62, ESTJa. I:212]

51. aşak

DS I:349 aşak (II) "aşağı."

TS I:262 aşak (aşah) "alçak, aşağı."

DLT IV:42 aşak "aşağı. (Oğuzca)"

[EDPT 259, DTSl. 62, ESTJa. I:214]

52. aşık- ~ aşuk-

DS I:354 aşıkmaq "acele etmek."

TS I:265 aşıkmaq (aşılmak) "acele etmek, ivmek."

AY 624:13 *anı körüp ilig beg qatunı birle aşuqup inçe tip ayıtdı*, DLT I:191 *ol ewge aşuqtı.*

[EDPT 259 aşuk- "to long for, to be in a hurry", DTSI. 64, ESTJa. I:217]

53. aşu

DS I:363 aşu [aşur (I)-2] "boya yapılan kırmızı toprak."

DLT IV:44 aşu "kırmızı toprak, aşı toprağı."

[EDPT 256, DTSI. 64]

54. aşuk

DS I:363 aşuk [aşşığı] "aşık kemiğı."

TS I:267 aşuk (aşuğ) "aşık."

DLT IV:44 aşuk "insanın aşığı, topuğı; topuk kemiğı."

[EDPT 259, DTSI. 64 aşuk I, ESTJa. I:216]

55. atasagan ~ atasagun²¹

DS I:366 atasagan "alim tabip."

DLT IV:48 atasagun "hekim, doktor" (bk. DLT I:403 *sagun: Karluk boyunun büyüklerine verilen bir unkundur. Türk doktorlarına "atasagun" denir.*)

[EDPT 71, DTSI. 66 ata sagun]

56. avın- ~ awın-

DS I:383 avınmak (II) "avunmak."

TS I:283 avınmak "avunmak, teselli bulmak."

KB 1142 *erejlerke awnıp osal bolğuçı / ölüm tutsa oğlur yetilmez küçü*; DLT II:263 *bağram kılıp awnalım.*

[EDPT 12 avın-, DTSI. 69, ESTJa. I:66 avun-]

57. aya-

DS I:406 ayamak [ayalamak (I)-1] "1. uz kullanmak, kayırmak, korumak, 7. saygı göstermek."

²¹ G. Karaağaç, *Türk Dili ve Edebiyatı Araştırmaları Dergisi I*, Ege Üniversitesi Edebiyat Fakültesi, İzmir 1989, s. 91.

KT GB *tört biñ yılķısın ayağma tuyğut*, U II 14:2 *ķamağ yalañğuklar ayayu ağırlayu tutmış kergek*; AY 510:1 *burķanığ ayadaçr*, KB 1494 *ayama oğul kızğa berge yitür / oğul kızķa berge bilig öğretür*, DLT IV:53 *aya-* "korumak"; DLT I:271 *ol tonın ayadı*.

[EDPT 53, DTSI. 267, ESTJa. I:101]

58. ayağ

DS I:397 *ayağ* (I) "lakap."

AY 453:3 *ağır ayağığ tileser ed tavarığ küseser il uluř kingürülsür*, U II 77:18 *ayağķa çiltege*, KB 5771 *sini at ayağ birle kıldı uluğ / saña eğğülükke ol açtı ķapug*; DLT IV:53 *ayağ* "lakap, takma ad."

[EDPT 270, DTSI. 26]

59. ayak

DS I:399 *ayak* (I) "1. tas, maşraba, 2. kadeh."

TS I:297 *ayak* (I) [*ayağ* I] "1. kadeh, 2. tas, çanak."

IrķB 42 *iğişin ayağın ķođupan barmış*, H I:16 *bir batır ayak bor bir batır ayak suv*, KB 4645 *ayağ tırķi ev barķ arığ tut töşek / töşegil aş iğğü yime keğ gerek*; DLT I:84 *ayağ: kap kacak. Bunu Oğuzlar bilmezler, onlar bu gibi şeylere "چناق çanak" derler*.

[EDPT 270 ayak I, DTSI. 27 ayak I, ESTJa. I:105 ayak III]

60. ayala-

DS I:405 *ayalamak* (V) "alkışlamak."

DLT IV:54 *ayala-* "el ayalarını birbirine vurmak"; DLT III:328 *kız ayaladı*.

[EDPT 273, DTSI. 27]

61. ayıt-

DS I:421 *ayıtmaq* (I) [*aytmak* (I)] "1. söylemek, anlatmak, nakletmek, konuşmak."

TS I:323 *ayıtmaq* (*eyitmek, aytmaq, eytmek, etmek, itmek*) "söylemek, demek, anlatmak."

TT VI 331 *bilmedin uķmadın kōrümçi ulatı ters tetrü törüçige bilig aytıp ... ayığ kılnıçlığ iş işleyürler*, KB 1904 *kereklig söz aytur men emdi saña / iđi keđ baķıp sözleyü bir maña*, DLT IV:55 *ayıt-* "söylemek (Oğuzca)"; DLT I:216 *men añar söz ayıttım*.

[EDPT 268, DTSI. 29, ESTJa. I:111]

62. ayruk

DS I:431 ayruk (I) "2. başka."

TS I:339 ayruk (ayrık I) "başka, gayrı, maada, diger."

DLT 55 ayruk "başka, ayrı (Oğuzca). Bk. ağruk"; DLT I:417 *ğoldaçıka miñ yağak / barça bile ayruk tayağ.*

[EDPT 65 ağruk, DTSl. 30 ayruk]

63. az-

DS I:441 azmak (IV) [azmağ] "yolunu kaybetmek, şaşırmaq, kaybolmaq."

TS I:351 azmak (II) "2. yolu kaybetmek, yolu şaşırmaq."

TT III 69 *azmışlarğa yolçı yerçi boltuñuz*, TT I:33 *yol azsar ev tapmaz*, KB 3089 *aya yolda azmış başı tezginük / ayı sewme dünyag tüpi ol üyük*; DLT I:173 *ol yol azdı.*

[EDPT 279, DTSl. 72, ESTJa. I:94]

64. azuk

DS I:443 azuk [azzık (I)] "azık."

TS I:355 azuk (azık) "yiyecek, yol yiyeceğı, erzak."

KT D39 *biziñ sü atı toruk azukı yoğ erti*, DLT I:66 *sartnuñ azukı arığ bolsa yol üze yer.*

[EDPT 283 azuk 1, DTSl. 73 azuk 1, ESTJa. I:98]

65. bağa ~ bağa

DS II:471 bağa (III) [bağa (II)] "1. kaplumbağa, 2. suda yaşayan, boğaza kaçtığı zaman vücutta yaşadığına da inanılan küçük hayvancık, 3. birkaç günlük kurbağa yavrusu."

TS I:362 bağa "1. kaplumbağa."

AY 34f:11 *müyüz bağa*; DLT IV:62 bağa "kurbağa"; *müñüz bağa* "kaplumbağa."

[EDPT 311, DTSl. 82, ESTJa. II:41]

66. bağda-

DS II:477 bağdamak [bağdalamak] "çelme takmak." (bk. DS II:476 bağda (I) [bağdama] "1. çelme, güreşte bacak atma"; DS II:477 bağda vurmak "güreşte ayağa çelme takarak düşürmek.")

DLT IV:59 bağda- "güreşte sarmaya almak, sarmalamak, ayak yakalamak, çelme vurmak. Bk. badğa-"; DLT III:276 *ol anıñ ağağın bağdadı.*

[EDPT 313, DTSl. 77]

67. bağır

DS II:479 bağır öhve: "karaciğer ve akciğer."

TS I:368 bağır "3. karaciğer."

H I 142:3 *kızıl bağır ikisin yar tuz birle*, KB 2610 *bağırsağ tapuğcı bağır sanı teg / bağırda yakınrağ yürek kanı teg*, DLT III:85 *bağır başın emledi*.

[EDPT 317, DTSl. 78, ESTJa. II:17]

68. bağırçak

DS II:478 bağırçak [bağarcık (I)] "at ve öküz arabalarında ön yastık ile ön dingil arasına konulan ve dingil üzerindeki oku yerinde tutmaya yarayan enli uzun parça."

DLT IV:59 bağırçak "eşek semeri."

[EDPT 318, DTSl. 78]

69. bağırdak

DS II:478 bağırdak (I) "küçük çocukların göğüslerine sarılan kuşak. (bk. DS 479 bağırdaklık "yörük kadınların giyim eşyası", DS II:480 bağırtlak (II) "kadınların göğüslerini kapamak için kullandıkları göğüslük", DS II:535 bartlak (I) "4. genç kızların ve kadınların kullandıkları göğüslük, sütyen.")

DLT IV:59 bağırdak "kadın göğüslüğü."

[EDPT 319, DTSl. 78]

70. bağırsık, bağırsuk ~ bağırsuğ, bağırsuğ

DS II:479 bağırsık [baarsak (bağırsuk)] "bağırsak."

TS I:371 bağırsuk (bağırsık) "bağırsak."

U III 79:3 *bağırsuğın öpkesin bağırın*, U I 39:6 *etin yeyü kanın içip bağırsuğların et özleriñe yörgetürler*, DLT IV:60 bağırsuğ "bağırsak."

[EDPT 320 bağırsuğ (?bağırsok), DTSl. 77 bağırsuğ, ESTJa. II:22]

71. bağış

DS II:480 bağış "boğum."

IrkB. 18 *bağışı neteg bar ol*, DLT IV:60 bağış "parmakların ve başka uzuvların ek yerleri; kamaş ve benzerlerinin boğumları."

[EDPT 321, DTSl. bağış II, ESTJa. II:15]

72. **baķanak**

DS II:490 **bakanak** (I) "1. geviş getiren hayvanların körelmiş tırnakları, 2. geviş getiren hayvanların tırnaklarının arası, 3. geviş getiren hayvanların tırnakları."

TS I:382 **bakanak** "1. çatal tırnaklı hayvanların tırnakları."

TT IX 82 *baķanak turķurup*; DLT IV:62 **baķanak** "çatal tırnaklıların iki tırnakları arası ve iki tırnaktan her biri. Bk. **baķayak**"

[EDPT 316 **baķańak**, DTSI. 82 **baķanak**, ESTJa. II:43 **baķanak**]

73. **bala I**

DS II:496 **bala** (I) "1. çocuk, yavru, küçük." (bk. DS II:498 **balalamak** "yavrulamak"; krş. DLT IV:64 **balala-**)

TS I:386 **bala** (I) "yavru."

AY 633:20 *üç kögürçgen atayın ... eng kiçigi balaķınaķ kiçigi oğlum saķınur mer*; DLT III:232 *ķuş balası ķusınçığ it balası oğşançığ*.

[EDPT 332, DTSI. 80 **bala I**, ESTJa. II:47]

bala II

DS II:496 **bala** (I) "2. oğlan çocuğu."

DLT IV:64 **bala** "bir adamın işlerinde -çok kere çiftlik işlerinde-yardımcısı, çırağı."

74. **balıķcın**

DS II:504 **balıķcın** "balıķcıl (kuş)."

TS I:390 **balıķcın** (balıķcır, balıķcıl) "balıķcıl."

DLT IV:65 **balıķcın** "balıķcıl kuşu."

[EDPT 337, DTSI. 80]

75. **baraķ**

DS II:524 **barak** (I) "2. çok tüylü köpek, 7. sırtı çok tüylü av köpeği."

DLT IV:69 **baraķ** "çok tüylü köpek."

[EDPT 360, DLT 83, TDES 39]

76. **barķ**

DS II:533 **bark** (I) "1. otel."

KT D12 *ańar adınçığ barķ yaraturtum*; AY 121:16 *bay barımlığ edđü evde barķda toğayın*; DLT III:333 *ewin barķın satığsadı*.

[EDPT 359, DTSI. 84 **barķ I**]

77. basa

DS II:536 basa (II) "arkasından, hemen sonra."

TT V 26:86 *yana munda basa*, AY 86:1 *anta basa sekiz tümen dört miñ çata çakravart kan bolup*, KB 1898 *sewer sewmezin öz bileyin tise / köñülke baça körgü bilgey basa*, DLT IV:71 *basa* "sonra", DLT III:224 *men anda basa keldim*.

[EDPT 371, DTSl. 85 basa I, ESTJa. II:77]

Kelimenin Clauson tarafından tespit edilen diğer bir anlamı "more and more, incessingly"dir. (U IV 46 *basa basa seviglig közün*). Bu anlam ile krş. DS II:536 basa (I) "fazla, baskın, üstün."

78. baş

DS II:549 baş (VI) "çıban, yara."

TS I:414 baş "4. yara."

TT VII 21:2 *baş kılsar*, KB 3826 *yanut birdi oğgurmış aydı kadaş / bu söz sözlemegil köñül bolga baş*, DLT III:151 *köni barır keyikniñ közinde ağın başı yok*.

[EDPT baş 2, DTSl. baş III, ESTJa. II:88, TDES 42 baş II]

79. başlak ~ başlağ

DS II:562 başlak (I) "3. bağımsız."

DLT IV:73 başlağ "başı boş bırakılmış"; DLT I:461 *başlağ neñ, başlağ yılkı (bk. boş yılkı)*.²²

[EDPT 381 boşlağ (boşla-ğ), DTSl. 88 başlağ II]

²² R. Dankoff, J. Kelly, 1985, 77: *boşla? [muħmal]*.

Atalay, DLT I:461 dipnottaki açıklamasında Brockelmann'ın bu kelimeyi "boşlağ" okuduğunu fakat yazma nüshada iki defa geçen bu kelimenin "بشلاغ başlağ" şeklinde yazıldığını ve kelimeye "kendi başına, başlı başına bırakılmış" anlamlarının verilebileceğini belirtmiştir. Arat'ın *Kutadgu Bilig Metin ve İndeks* çalışmalarında *boşlağ* (boş+la-ğ) okunan ve "boş, avare" anlamları verilen kelime, *başlağ* ile benzer anlamda olan farklı bir kelime olsa gerek. Ayrıca Kutadgu Bilig'de on yerde geçen bu kelime Fergana nüshasında beş yerde *başlağ* okumaya müsait yazımdadır. Bu bakımdan benzer anlamlarda olan bu iki farklı kelimenin aralarındaki nüans göz önünde bulundurularak yeniden ele alınması yerinde olacaktır kanaatindeyiz.

80. başmaq

DS II:564 başmaq (I) "1. ayakkabı, 2. takunya, 3. terlik."

TS I:448 başmaq (paşmaq) "ayakkabı."

DLT IV:75 başmaq "pabuç (Oğuzca ve Kıpçakca)." (bk. DLT IV:74 başaq, DLT IV:75 başmaqılan-)

[EDPT 382, DTSI. 88, ESTJa. II:93, TDES 43]

81. batman

DS II:572 batmanlık (I) "bir batman ağırlığında." (bk. DS II:572 batman taşı, batman terazi).

Usp²³ 71:4 *yegirmi batman edgü bor*, DLT I:444 *bir batman et*.

[EDPT 306, DTSI. 89, ESTJa. II:81]

82. batur-

DS II:573 baturmak (II) "batırmak, sokmak"; (III) "saklamak, kaybetmek."

AY 149:7 *yaşurmadın baturmadın aç a yada sözlemek*, KB 2530 *kapuğda yarutsa karañku tünüg / kapuğda batura yarumış küniğ*, DLT IV:76 batur- "saklamak, batırmak", DLT II:73 *ol sözün mendin baturdı; ol anı suwça baturdı*.

[EDPT 308, DTSI. 89, ESTJa. 80]

83. bay

DS II:574 bay (I) "zengin, ağa."

KT D29 *çıgan boğunuğ bay kıltım az boğunuğ üküş kıltım*, TT VI:24 *bay barımlıg tınlıglar*, DLT III:239 *könül kimiñ bolsa kalı yoq çığay / kılsa küçün bolmas anı toq bay*.

[EDPT 384, DTSI. 79 bay I, ESTJa. 27]

84. baya

DS II:576 bayak (I) "demin, az önce, şimdi."

TS I:461 baya (bayak) "demin, geçen zaman, az evvelki zaman."

U II 88:77 *bayaqıya tuğmış kün teñri*, AY 189:12 *bayatın berü men nomladaçr*, DLT I:37 *baya oq keldim*.

[EDPT baya, DTSI. 79, ESTJa. 30]

85. bayıq

DS II:579 bayık (III) "doğru, gerçek, şüphesiz."

²³ W. Radloff, *Uigurische Sprachdenkmäler*, Leningrad 1928.

TS I:465 bayık “açık, aşikâr, muhakkak, gerçek, şüphesiz.”

DLT III:166 bayık söz: doğru söz (Oğuzca).

[EDPT 385, DTSl. 79]

86. beçel

DS II:591 becel (I) “2. at, eşek gibi hayvanlarda bel soğukluğuna benzeyen bir çeşit hastalık, 3. bel soğukluğuna tutulmuş köpek.”
(bk. DS II:593 beçel “sakat insan veya hayvan.”)

DLT IV:77 beçel “sünnet edilmemiş kadın; hadım edilmiş erkek, iğdiş edilmiş at ve başka hayvanlar.”

[EDPT 295, DTSl. 90, TDES 46]

87. beğiz

DS II:596 bediz “1. heykel.”

KT K13 barğ itgüci bediz yaratıgma bitig taş itgüci; IrkB. 60 bediz tiz üze ünüper; KB 20 ay sırğa yakın ay köñülke eđiz / tanuğ ol saña barça şüret beğiz; DLT I:436 beğiz burhan: heykel.

[EDPT 310, DTSl. 90]

88. bek

DS II:600 bek (I) “sert, katı, sağlam, kuvvetli.” (bk. DS II:602 bekimek; bekişmek “1. pekişmek, sertleşmek, katılaşmak, sıkışmak, 2. [berkimek (II)] iyileşmek, sağlamlaşmak”; DS II:603 bekitmek (I), DS II:635 berk (I) [bek (I)] “sert, katı, sağlam, kuvvetli”; DS II:635 berkitmek (I) “1. [bekiştirmek] sağlamlaştırmak, pekiştirmek.”)

TS I:483 bek (II) (pek) “katı, sert, sıkı, sağlam.”

M III 36:3 bek katıg; AY 190:12 bek katıg süzük kirtgünç köñülin; KB 2768 bağırsağ kişi ol kişi öğrümü / bağırsağnı bek tut ay er köğrümü; DLT I:333 bek neñ (Bk. berk). (bk. DLT IV:80 bekiş- “pekişmek, sağlamlaşmak”, DLT IV:80 bekit-; DLT IV:81 bekü-: berkişmek, DLT IV:84 berk “muhafaza edilmiş, tahkim edilmiş, sağlam”; DLT IV:85 berkit- “berkitmek, sağlamlaştırmak.”)

[EDPT 323 bek (?pek), DTSl. 92 bek II, ESTJa. II:117]

89. bekmez ~ bekmes

DS II:604 bekmez “pekmez.”

TS I:485 bekmez “pekmez.”

DLT IV:80 bekmes “pekmez (Oğuzca). Bk. pekmes.”

[EDPT 327 ? bekmes (p-), DTSl. 92, ESTJa. II:108]

90. bele-

DS II:610 belemek, bélemek (I) “çocuğu kundaklamak, sarmak, beşiğe bağlayarak sararak yatırmak”; DS II:611 belemek (II) “1. bulamak, bulaştırmak.” (bk. DS II:608 belek (I) “kundak, çocuk bezi.”

TS I:488 belemek, (bilemek (I)) “kundaklamak.”

DLT IV:81 bele- “belemek, beşiğe bağlamak; bulaştırmak”; DLT III:270 *ol kençin beledi, ol anı kanığa beledi.* (bk. DLT IV:82 beled-)

[EDPT 332 béle- 2, DTSl. bele- II, ESTJa. II:111]

91. belek

DS II:609 belek (III) “hediye, armağan.” (bk. DS II:608 beleg (II) “erkeğin kız tarafına verdiği düğün hediyesi”; II:768 bölek “hediye”)

TS I:486 belek (I) “hediye, armağan.”

DLT IV:81 belék “armağan, konuğun hısımlarına getirdiği armağan, bir yerden başka bir yere gönderilen armağan.²⁴” (bk. DLT IV:82 belekle-)

[EDPT 338 béleg, DTSl. belek, ESTJa. II:112 belek]

92. belgi ~ belgü

DS II:616 belgi (III) “nişan.” (bk. DS II:616 bélgisiz “belirsiz”; krş. TS I:490 belgüdü “aşık, açık olarak.”)

M I 24:10 *teñri belgüsinçe*, AY 170:5 *belgüke ilinmemek köñültin belgüdin öñi bulmamaq*, DLT IV:82 belgü “alamet, nişan, im, belge.” (bk. DLT IV:82 belgüdü, belgüsüz)

[EDPT 340, DTSl. 93, ESTJa. II:108]

93. belifile-

DS II:618 belinlemek, belifilemek (I) “şaşkınlıkla karışık korku duymak, irkilmek, ürkemek, uykudan sıçrayarak korku ile uyanmak, afallamak, şaşırmak.”

TS I:492 belifilemek (belüfilemek) “korku ile birden sıçramak, irkilmek.” (bk. TS I:491 beliñ “ürkü, korku.”)

²⁴ R. Dankoff, J. Kelly, 1985, 70: *beläg* “gift” [*hadiyya*], *beläglä-*

AY 141:7 *artuğrak kırksar belinleser*; DLT III:409 *er belinledi*. (bk. DLT IV:82 *belin* “düşman gelmesi yüzünden halka düşen ürküntü ve korku”; *belinçi* “çok korkan, çok ürkek.”)

[EDPT 344, DTSI. 94, TDES 47]

94. *bengü* ~ *beñgü*

DS II:628 *bengutaş* [*bekgütaş, bengü*] “anıt.”

KT G11 *neñ neñ sabım erser beñgü taşka urtum*.

[EDPT 350 *beñgü*, DTSI. 94, ESTJa. II:113]

95. *ber-*

DS II:636 *bérmek* (I) “vermek.”

BK D21 *il berig[me tjeñri türük boğun atı küsi yok bolmazun tiyin*, DLT I:120 *men üstek bérdim*.

[EDPT 354 *bér-*, DTSI. 95, ESTJa. II:114]

96. *bert-*

DS II:638 *bertmek* “1. incinmek, burkulmak, 2. yara azmak, 3. morarmak.” (krş. DS II:636 *bertik* “1. yara, bere”; II:637 *bertilmek, bertinmek*; TS I:523 *bertinmek* “burkulup incinmek.”)

TT I 17 *sıdı sini bertgelî*; KP VIII:5 *köñlin bertmeñler*; DLT III:425 *ol anıñ eligin bertti*. (bk. DLT IV:85 *bertin-, bertiş-*)

[EDPT 358 *bert-* (?p-), DTSI. 96, ESTJa. II:70]

97. *bezek*

DS II:650 *bezek, bézek* (II) “1. süs, ziynet.”

TS I:529 *bezek* “1. süs, ziynet.”

AY 544:12 *uladı hualıg bezekler ursunlar*; KB 128 *bu kökteki yılduz bir ança bezek / bir ança kulavuz bir ança yezek*; DLT IV:86 *bezek* “nakış”; DLT II:99 *ol maña bezek bezeşti*.

[EDPT 392, DTSI. 97, ESTJa. II:106]

98. *bezgek*

DS I:652 *bezgek, bézgek* [*bizgek*] “sıtma.”

H²⁵ I 102 *bezgek em*; DLT IV:87 *bezgek* “titreme, titretici sıtma. Bk. *bezig*” (krş. DLT IV:87 *bezit-* “titretmek.”)

[EDPT 391, DTSI. 97, ESTJa. 104]

²⁵ R.R. Arat, *Zur Heilkunde der Uiguren I*, Berlin 1930.

99. bıçılğan

DS II:656 bıçılğan (I) “kadınların meme uçlarında, çocukların ayaklarında, hayvanların ayak parmaklarıyla bileklerinde ter, pislik vs. sebeplerden ileri gelen sulu yara.”

DLT IV:88 bıçılğan “elde, ayakta ve yeryüzünde olan yarıklar. Bk. bıçğıl”

[EDPT 295, DTSI. 105, TDES 50 bıçılğan]

100. bıkın

DS II:663 bıkın “omurga, bel.”

TS I:537 bıkın “böğür.”

TT VII 36:16 *bıkın üze ısırsar*, DLT IV:89 bıkın “böğür, boş böğür.”

[EDPT 316, DTSI. 105, ESTJa. II:304, TDES 51]

101. bildir

DS II:664 bildir sene [bildir] “geçen yıl.” (bk. DS II:788 buldur (I) “bildir, geçen (yıl)”)

TS I:538 bildir (buldur) “geçen yıl.”

DLT IV:89 bildir “bildir, geçen yıl.”

[EDPT 334, DTSI. 89 bildur, ESTJa. II:139 bildir]

102. bilik ~ bilig

DS II:693 bilik (I) [bili (II)] “bilim.” (bk. DS II:693 bilikli [bilimli] “anlayışlı, akıllı, bilgili.”)

TS I:561 bilik (II) “akıl, us, anlayış, kavrayış, bilgi.”

KT K10 *bilir biligim bilmez teg boltr*, KB 4557 *başım kökke tegsün tise sen turup / bilig birle işle kamuğ iş körüp.*

[EDPT 339 bilig “knowledge”, DTSI. 99, ESTJa. 139]

103. biliş

DS II:693 biliş (I) [bilişik, biliş tanış, bilüş] “tanıdık.”

TS I:562 biliş “1. bildik, tanıdık, dost, aşına.”

KB 497 *kişike kerek tegme yirde biliş / biliş birle itlür kamuğ türlüğ iş*, DLT IV:94 biliş “biliş, tanış; bilen, bilici.”

[EDPT 344 biliş “acquaintance, friend”, DTSI. 100]

104. bitik ~ bitig

DS II:711 bitik (V) “1. [biti (I)-2] mektup, 2. [biti (I)-3] kitap, 3. [biti (I)-5] muska, 4. [biti (I)-6] vesika, vekaletname, senet, kart, kimlik cüzdanı, tezkere.”

TS I:619 **bitik (I)** [biti]: "1. mektup, yazılmış şey, 2. defter-i a'mal." (bk. TS I:619 **bitikçi** "katip.")

KT G13 *bu bitig bitigme atisi yolluğ tigin*, TT IV 14:68 *nom bitig*, DLT IV:96 **bitig I** "kitap; mektup; yazma, yazı, yazış; yazılı şey. **bitig II** "muska, afsun, üfrük (Oğuzca)."

[EDPT 303 **bitig**, DTSl. 103, ESTJa. II:157]

105. **boğ**

DS II:722 **boğ** "1. bohça, 3. bağlanmış paket."

TS I:627 **boğ** "bohça."

Usp. 3:4 *toğuz otuz boğ bözke*, DLT IV:98 **boğ** "bohça, boğ, eşya konan heybe." (bk. DLT IV:99 **boğla-**, **boğlan-**), DLT II:341 *añar boğ bağlattım*.

[EDPT 311, DLTSI. 109, ESTJa. II:165]

106. **boğmak**

DS II:729 **boğmak (II)** "3. gerdanlık."

TS I:630 **boğmak (boğmağ)** "gerdanlık, kolye." (bk. TS I:632 **boğmaklanmak**)

DLT IV:99 **boğmak** "gerdanlık, gelin gerdanlığı."

[EDPT 315, DTSl. 109, ESTJa. II:170]

107. **boğuz**

DS II:731 **boğuz (II)** [boğoz] "boğaz."

TS I:634 **boğuz** "boğaz."

TT V 26:116 *boğuz bağı yok erser*, KB 994 *biliglig boğuz tilke erklig kerek / boğuz til küdeşgen biliglig kerek*, DLT III:264 *anıñ boğzı aşka kırıdı*.

[EDPT 322 **boğuz (boğoz)**, DTSl. 110 **boğuz**, ESTJa. II:167, TDES 56]

108. **bol-**

DS II:735 **bolmak** "olmak."

TS I:637 **bolmak** "olmak."

BK K14 *ebiñe kirteçi sen buñsuz boltaçı sen*, KT D11 *türük boğun yok bolmazun tiyin boğun bolçun tiyin*, DLT III:36 *yabaķu boldı*.

[EDPT 331, DTSl. 111, ESTJa. 185]

109. **boluş-**

DS II:735 *boluşmak* “yardım etmek.” (bk. DS II:735 *boluşçu* “yardımcı”; *boluşluk* “yardım.”)

DLT IV:103 *boluş-* “birinden yana çıkmak, birinin dileğine uymak”, II:108 *ol maña boluşdr*, (bk. DLT IV:103 *boluş* “sözle yardım”, I:367 *ol maña boluş kıldı*.)

[EDPT 345 *boluş* “help, helper”, *boluş-* “to help”, DTSI. 112]

110. *botuk*

DS II:744 *botuk* (*boduk* (I)-1] “1. deve yavrusu.”

DLT IV:105 *botuk* “potuk, deve yavrusu. Bk. *botu*.”

[EDPT 299 *botu* (?poto), DTSI. 115 *botuk*, ESTJa. 198, TDES 339 *potuk* I]

111. *boymul*²⁶

DS II:746 *boymul* “boynu siyah koyun.”

TS I:649 *boymul* “1. boynu halka gibi vücudunun renginden başka renkte olan hayvan veya kuş. 2. doğan cinsinden yırtıcı bir kuş.”

İrk B. 64 *kök boymul toğan kuş men*, DLT IV:105 *boymul* “boynunda beyazlık olan hayvan, *moymul*”, DLT III:176 *boymul at. Koyun ve koyundan başkasına da denir.*

[EDPT 386 *buymul*, DTSI. 121 *buymul*, TDES 297 *moymul*]

112. *bozla-*

DS II:751 *bozlamak* (I) [*bozulamak*-1] “1. deve acı acı bağırarak, 2. deve gibi bağırarak, 3. acı iniltili, kuvvetli ses çıkarmak, haykırmak, ağlamak.”(bk. DS II:753 *bozulaş-*)

TS I:661 *bozlamak* “bağırarak, böğürmek.”

DLT I:120 *iñen iñrese botu bozlar*. (bk. DLT IV:106 *bozlat-* “böğürtmek.”)

[EDPT 392, DTSI. 115, ESTJa. II:175]

113. *bög*

DS II:759 *bög* (I) [*böcük* (I)-4] “böcek, akrep, çıyan, örümcek.” (bk. DS II:763 *bögevi* “örümcek ağı”; II:759 *böge*, II:773 *böy*)

TS 662 *bö* (*böy*) “zehirli örümcek.”

²⁶ R. Dankoff, J. Kelly, *Compendium of the Turkic Dialects*, III, Turkish Sources VII, Harvard University 1985, s. 77: *boymul* “white-necked (animall).”

DLT IV:107 böğ "bir çeşit örümcek, böğ (Türk ve Türkmen dillerinden birinde). Bk. böy."

[EDPT 323, DTSI. 116]

114. böğ-

DS II:814 böğmek (I) [böğmek-1, bövmek, böye-] "suyun önüne bent yapıp toplanmasını sağlamak, göl haline getirmek." (bk. DS II:763 böğet "1. su birikintisi, gölcük, bataklık, 2. taştan veya balçıktan yapılan ve içinde su biriktirilen havuz", II:831 büvet "1. suyun önüne çekilen set, bent.")

TS I:737 böğmek "önünü tutup engel olmak." (bk. TS I:663 böğet (büğet) "su bendi, akar çayda suyun biriktiği çukur yer"; TS I:736 büğenmek (büğelmek) "bir şeyin önü engel ile tutulmak.")

DLT IV:122 büğ²⁷ "durdurmak, hareketine mani olmak; kapanmak, sed çekilmek."

[EDPT 324 böğ- "to collect, gather together, dam up", DTSI. 117 bök-II, ESTJa. II:208, TDES 66]

115. böğrül

DS II:765 böğrül (I) "yan tarafı beyaz olan sığır."

DLT IV:107 böğrül "böğrü ak olan hayvan, b. at: böğürleri ak olan at."

[EDPT 329, DTSI. 116]

116. böğür

DS II:758 böğür "1. böğür."

TT VII 41:1-2 *iki böğür üze urğu ot*, DLT IV:107 böğür "böğrek, böbrek."

[EDPT 328, DTSI. 116, ESTJa. II:207]

117. bök

DS II:767 bök, böke: "aşık kemiğinin yumru tarafı."

DLT IV:107 bök "aşığın sırtının, tümseğinin yukarı gelmesi."

[EDPT 323 böğ²⁸ "game of knucklebones", DTSI. 117 bök I]

118. buğa

²⁷ R. Dankoff, J. Kelly, 1985, 78: böğ- "gather".

²⁸ R. Dankoff, J. Kelly, 1985, 78: bök "falling of knuckle on back in game."

DS II:779 buğa, boğa “yerden 5-10 cm. yükselen başı top ince bir bitki.” (bk. DS II:779 buğa dikenini [tikeni] “1. yılan sokmasında ilaç yerine kullanılan bir bitki.”)

DLT IV:111 buğa “hindistandan getirilen bir ilaç.” DLT III:224 sarığ buğa, boz buğa.

[EDPT 312, DTSl. 120]

119. bukağ

DS II:784 bukak (II) “gerdan.”

DLT 112 bukağ “kuş kursağı.”

[EDPT 313 bokağ²⁹ (?boğok) “crop (bird)”, DTSl. 125 bukağ, ESTJa. II:202 boxağ]

120. burçaklan-

DS II:795 burcaklanmak: “ter damla damla birikmek.”

DLT II:273 ter burçaklandı. (bk. DLT IV:117 burcağ “ter taneleri.”)

[EDPT 358, DTSl. 125, ESTJa. II:275]

121. bük I³⁰

DS II:814 bük (II) “3. akarsuya yakın bahçeler, 4. çalılık, sazlık ve ormanların en sık olduğu yer.”, bük (I) “1. ova ve dere kıyılarındaki çalı ve diken topluluğu, 3. dere kıyılarındaki söğütlük.” (bk. DS II:829 bürük (II) “1. [bük (I)-1], 2. orman.”)

TS I:738 bük (I) “sık çalılık, fundalık.”

DLT IV:123 bük “bük, sık ağaçlık”; DLT I:260 ol bük örtetti.

[EDPT 324 bük “thicket”, DTSl. 131, ESTJa. II:290]

122. bük II

DS II:815 bük (III) “1. dönemeç, 3. köşe.”

Irk B. 9 bükiñe tegi koğmaduğ, KB 1286 saña kaldı mālım maña boldı yük / erej birle yip yat sevinç birle bük, DLT IV:123 bük “köşe, bucak (Arguca).”

²⁹ R. Dankoff, J. Kelly, 1985, 76: bokağ.

³⁰ S. Tezcan, “J. Eckmann: Middle Turkic Glosses of the Rylands Interlinear Koran Translation. Bibliotheca Orientalis Hungarica XXI, Akademiai Kiado, Budapest, 1976, 359s.”, *TDAY-Belleten 1978-1979*, Ankara 1981, s. 285. Tezcan, bu yazısında genelde bük okunan bu kelimenin Uygurcada “koru” anlamındaki berk ile ilgisini kurarak bök okunması gerekliliğine işaret etmiştir.

[EDPT 324, DTSl. 131, ESTJa. II:290]

123. **bükrü ~ bükri**

DS II:818 **bükrü** "kambur."

TS I:737 **büğü** "kambur, tümsek, eğik."

DLT IV:123 **bükri** "eğri büğü."³¹

[EDPT 328, DTSl. 132, ESTJa. 293]

124. **bürge**

DS II:825 **bürge** [**bürçe**] "pire."

DLT IV:125 **bürge** "pire." (bk. DLT IV:125 **bürgelen**- "öfkeden pire gibi sıçramak, pirenmek", krş. DS II:825 **bürlen**- "birinin üstüne çullanmak.")

[EDPT 362, DTSl. 133, ESTJa. II:299]

125. **bürünçük**

DS II:829 **bürüncük** [**bürümcek** (I)-1] "ham ipekten dokunmuş bez, [**bürümcek** (I)-2] baş örtüsü."

DLT IV:126 **bürünçük** "bürüncük; kadın baş örtüsü"; DLT II:151 *urağut bürünçük sarındı.*

[EDPT 367, DTSl. 133]

³¹ R. Dankoff, J. Kelly, 1985, 83: *bükri* "hunchbacked".

